

Przyklęknięcie – klęczenie – pokłon

Sobór Nicejski I (325 po Chr.) w kanonie 20. postanowił, że w niedziele oraz w dni Zesłania Ducha Świętego wszelkie modlitwy mają się odbywać na stojąco. Przepis ten był zachowywany jeszcze w XIII wieku – wyjątek stanowiło tylko przyklęknięcie przed Najświętszym Sakramentem.

W oznakach czci wobec Najświętszego Sakramentu aż do końca średniowiecza panowała duża różnorodność.

Księgi liturgiczne z przeciągu wieków XIII-XVI poświadczają, iż w trakcie przeistoczenia kapłan najczęściej miał jedynie skłonić głowę przed ukazaniem zebranym świętych Postaci, a niekiedy całował Hostię tuż po konsekracji. Krótkie przyklęknięcie na jedno kolano po słowach konsekracji jest poświadczone dopiero w zachowanych dokumentach z końca XIV wieku (Henryk z Hessen, +1397), a w mszałach rzymskich pojawia się sto lat później. Po XIII wieku znany był również zwyczaj przyklęknięcia kapłana przed i po każdym dotknięciu Eucharystii.

Przyklęknięcie jest oznaką szacunku znaną w tamtych czasach w ceremoniale dworskim. Stamtąd zaczerpnięto je do liturgii dla podkreślenia rzeczywistej obecności Chrystusa w Eucharystii. (Takie honory oddawano już w liturgii we wcześniejszych wiekach – papieżowi i biskupom.)

Przyklęknięcie podczas konsekracji nakazane zostało definitywnie dopiero od wprowadzenia *Mszału Piusa V* w 1570 roku.

Co do postawy wiernych podczas przeistoczenia, dopiero w XIII wieku synody zarządzały, iż mają oni klęczeć lub przynajmniej nisko się skłonić. Gdzieś wprowadzano zwyczaj padania na twarz (*prostratio*).

Przed przyjęciem (na stojąco) Komunii w VI wieku w Kościele wschodniosyryjskim wpierw upadano na kolana. Św. Kolumban (+615) w regule zakonnej zalecał trzykrotny pokłon. W X wieku w Kościele bizantyjskim trzykrotnie przyklękano, a już po przyjęciu – kłaniano się. Św. Odo z Cluny (+942), benedyktyn, wspomina, że ich ojcowie przyjmowali Komunię boso. A cystersi padali na twarz. Do końca średniowiecza kapłan nie przyklękał przed spożyciem Eucharystii. Komunia w postawie klęczącej rozwinęła się w Kościele łacińskim w okresie od XI do XVI wieku.

W XII wieku w Niemczech było w zwyczaju klękanie podczas aktu pokutnego (*Confiteor*) na początku Mszy.

Również w XII wieku w benedyktyńskim opactwie Cluny przyklękano podczas wyznania wiary na słowa "stał się człowiekiem". Z tamtego czasu zachowała się wzmianka, iż praktyka ta jest od dawna szeroko rozpowszechniona. Dziś przyklęka się na te słowa dwa razy w roku: w Boże Narodzenie i w uroczystość Zwiastowania Pańskiego (25 marca). Jeżeli wyznanie wiary jest śpiewane, wówczas klęka się na obydwa kolana.

Na przełomie XV/XVI wieku kapłan przyklękał po doksológii *Per ipsum* (*Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie...*), czego dziś się już nie stosuje.

W obowiązujących przepisach *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* czytamy:

Przyklęknięcie, które wykonuje się przez zgięcie prawego kolana aż do ziemi, oznacza uwielbienie. Dlatego obowiązuje ono przed Najświętszym Sakramentem i przed Krzyżem świętym, od jego uroczystej adoracji w liturgii Wielkiego Piątku aż do rozpoczęcia Wigilii Paschalnej.

W czasie Mszy świętej kapłan celebrujący przyklęka trzy razy: po podniesieniu Hostii, po podniesieniu kielicha i przed Komunią świętą. Szczegółowe przepisy obowiązujące we Mszy koncelebrowanej zostały podane w odpowiednim miejscu (por. nry 210-251).

Jeśli zaś w prezbiterium jest tabernakulum z Najświętszym Sakramentem, kapłan, diakon i inni usługujący przyklękają po przyjściu do ołtarza i przed odejściem od niego, nie zaś podczas samej celebracji Mszy świętej.

Poza tym przyklękają wszyscy, którzy przechodzą przed Najświętszym Sakramentem, chyba że idą w procesji.

Usługujący, którzy niosą krzyż procesyjny lub świece, zamiast przyklęknięcia wykonują skłon głowy. (OWMR 274)

Jeśli nie stoją na przeszkodzie względy zdrowotne, ciasnota lub obecność znacznej liczby uczestników albo inne uzasadnione przyczyny, wierni klęczą podczas konsekracji. Ci zaś, którzy na konsekrację nie klękają, niech wykonają głęboki ukłon, gdy kapłan po konsekracji przyklęka. (OWMR 43)

Przy poprawnym przyklęknięciu prawe kolano powinno dotknąć podłoga i lewej kostki, a plecy powinny być wyprostowane. Dłonie – ewentualnie oparte na lewym kolanie – nie powinny sprawiać wrażenia podpierania się.

Co do pokłonów, wspomniane *Ogólne Wprowadzenie* podaje następujące zasady i wylicza niektóre zastosowania:

Ukłon wyraża uszanowanie i cześć oddawaną osobom lub ich wyobrażeniom. Rozróżnia się dwa rodzaje ukłonów: pochYLENIE GŁOWY i pochYLENIE CIAŁA.

- a) *Pochylenie głowy czyni się, wymawiając razem imiona Trzech Osób Boskich, imię Jezusa, Najświętszej Maryi Panny i Świętego, na cześć którego sprawuje się Mszę.*
- b) *Pochylenie ciała, czyli głęboki ukłon, czyni się: przed ołtarzem; podczas wypowiadania modlitw: Wszechmogący Boże, oczyść i Przyjmij nas, Panie; w czasie wyznania wiary na słowa: I za sprawą Ducha Świętego; w Kanonie Rzymskim na słowa: Pokornie Cię błagamy. W ten sposób pochylony stoi diakon, gdy prosi o błogosławieństwo przed głoszeniem Ewangelii. Ponadto kapłan pochyla się nieco, kiedy w czasie konsekracji wymawia słowa Pańskie. (OWMR 275)*

